

ઋષિવારસાને સમજવો જરૂરી

ભા રતમાં વૈચારિક ખજાનો પહેલો છે પરંતુ આપણે ભારતીયો જ તેનાથી પૂરા પરિચિત થયા નથી તેથી લોકોને એટલે કે વિશ્વનાં લોકો સુધી તો તેને કેવી રીતે પહોંચાડીશું? જ્ઞાન એ કોઈની મિલકત નથી. આપણે ભારતીયો જો તેના પર મન દઈને કામ ન કરીશું તો આપણે જ આપણા મહાન ઋષિવારસાથી અપરિચિત રહી જઈશું. વિશ્વનાં લોકો આપણને કહે અને તે સાંભળીને આપણે આપણા ઋષિવારસાથી ધીમે ધીમે પરિચય

વિશ્વચોકમાં આજે લોકો યોગવિદ્યાથી પરિચિત થઈ ગયા છે તેવી સ્થિતિ આવતી કાલે ઇન્ડિયન ફિલોસોફીની પણ થવાની જ છે. વિશ્વનાં લોકો આપણને કહે પછીથી આપણે તે તરફ વળીએ એ બરાબર નથી. ભારતમાં આજે ઠેર ઠેર યોગાવર્ગ કે યોગાસન કરનારા ઘણા મળી રહેશે. આ તરફ વિશ્વનું ધ્યાન છે જ તેથી વિશ્વમાં ઠેર ઠેર યોગા થઈ રહ્યા છે

મેળવી રહ્યા છીએ. હકીકતમાં તો આઝાદી પછીથી આ કામ પર જ પ્રાધાન્ય આપવાની જરૂર હતી. કંઈ નહીં, મોડા તો મોડા પરંતુ આપણા ઋષિવારસાને એક વખત તો પૂરેપૂરો સમજી લઈ તેના અંશને વિશ્વચોકમાં મૂકવાની જરૂરત છે.

ઋષિઓ વનમાં રહેતા તેથી વૃક્ષાદિથી પૂરા પરિચિત હતા અને તેમાંથી જ આયુર્વેદ પ્રગટ્યો તથા વિશ્વનું ધ્યાન જવા લાગ્યું છે તેવું તત્ત્વજ્ઞાન પણ લોકો

ધીમે ધીમે સમજી ગયા. કેટલાક જ્ઞાનના જિજ્ઞાસુઓને થવા લાગ્યું કે આ ઋષિવિદ્યા વિશ્વભરમાં ફેલાતી રહે તેવું કરવું જોઈએ. આજે આ વિચાર કેટલાકના મનમાં છે તે આવતી કાલે વિશ્વની પ્રજા સુધી પહોંચશે જ. આપણે એ કામ ન કરીશું તો જિજ્ઞાસુઓ તેને પહોંચાડવાનું કામ કરશે.

જેવું આયુર્વેદ માટે વિશ્વનું ધ્યાન ગયું તેવું જ ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાન (ફિલોસોફી) માટે પણ થવાનું જ છે. વિશ્વની કેટલીક યુનિવર્સિટીઓમાં તો ઇન્ડિયન ફિલોસોફી શીખનારા ઘણા મળી રહેશે. ફ્રાન્સના એક નાના કેન્દ્રમાં મારા ફિલોસોફી પર પ્રવચનો ચાલતાં હતાં. આજે લોકોનું ધ્યાન ભારતની ફિલોસોફી પર ગયું. બસ, પછીથી તો લગભગ

પ્રતિવર્ષ આ જ વિષય પર સાંભળનારો વર્ગ ગોઠવાતો ગયો અને તેમાંથી કેટલાક તો ભારતના પ્રવાસે પણ આવ્યા. ભારતીય સમાજથી ઘણા લોકો સુપરિચિત છે અને ભારત જોવાની પણ તેમાંથી ઘણાને લાગણી થઈ હતી. વિશ્વચોકમાં આજે લોકો યોગવિદ્યાથી પરિચિત થઈ ગયા છે તેવી સ્થિતિ આવતી કાલે ઇન્ડિયન ફિલોસોફીની પણ થવાની જ છે. વિશ્વનાં લોકો આપણને કહે પછીથી આપણે તે તરફ વળીએ એ બરાબર નથી. ભારતમાં આજે ઠેર ઠેર યોગાવર્ગ કે યોગાસન કરનારા ઘણા મળી રહેશે. આ તરફ વિશ્વનું ધ્યાન છે જ તેથી વિશ્વમાં ઠેર ઠેર યોગા થઈ રહ્યા છે એવું જ આવતી કાલે ઇન્ડિયન ફિલોસોફી માટે થવાનું જ છે.

ઋષિવાણી

નરેશ ભટ્ટ

સજ્જનતાની પરખ

અ મારા એક તબીબ મિત્ર છે. તેમણે કહેલો એક સરસ પ્રસંગ ખૂબ મહત્ત્વની વાત કરી જાય છે. એ જ્યારે બાળક હતા ત્યારે તેમના પિતા સાથે પિતાના એક ખાસ મિત્રને ઘેર અવારનવાર જતા. પિતાના એ મિત્ર પૈસાપાત્ર સજ્જન હતા. તેમના ઘેર મળવા જનાર માટે કાજુ-બદામના વાડકા ભરી સ્વાગત માટે રાખવામાં આવતા. મહેમાન આવે એટલે એ કાજુ-બદામ ભરેલા વાડકા સામે ઘરે, ત્યારે આ બાળકને કાજુ જોઈ મૂઠો ભરી લઈ લેવાનું મન થતું પણ બાળકના પિતા પેલા બાઉલમાંથી એક જ કાજુ લેતા અને મિત્રનું સ્વાગત સ્વીકાર કરતા ત્યારે એક વાર એ બાળકે પિતાને પૂછ્યું, “આટલા બધા કાજુ આપણને આપે છે પણ તમે કેમ એક જ લો છો? આપણે વધારે લેવા જોઈએ

કોઈ આપણને આંગળી આપે તો એનો હાથ પકડી ન લેવાય. કોઈ જરા મદદ કરે તો એને નિયોવી ન લેવાય. એ સજ્જનતાની નિશાની નથી. સજ્જનતાની પરખ એ છે કે સારો માણસ ક્યારેય સારપની હદરેખા પાર કરતો નથી

ને મને કાજુ બહુ ભાવે છે.”

ત્યારે પિતાએ બાળકને કહેલું, “એ ભલે વાડકો ભરીને આપે પણ આપણાથી વધારે ન લેવાય. એ આપણા સંસ્કાર નથી. આપણાથી તેમનું સ્વાગત સ્વીકારવા એક કે બે જ કાજુ લેવાય. વધારે લઈએ તો ભૂખાળવા અને ખરાબ લાગીએ.”

અને એ સંસ્કાર એ બાળકના મન પર ઊંડી છાપ છોડી ગયા. પિતાએ આપેલા આ સંસ્કાર વડે જ આજે આપણે ઉજળા છીએ એમ એ તબીબ કહે છે.

કોઈ આપણને આંગળી આપે તો એનો હાથ પકડી ન લેવાય. કોઈ જરા મદદ કરે તો એને નિયોવી ન લેવાય. એ સજ્જનતાની નિશાની નથી. સજ્જનતાની પરખ એ છે કે સારો માણસ ક્યારેય સારપની હદરેખા

પાર કરતો નથી. કાજુની મહેમાનગતિનો પ્રસંગ નહીં માગે. બીજાની મદદ લેવાની અપેક્ષા પણ નહીં રાખે. એવા માણસો ભલે સંઘર્ષમાં જીવતા હોય પણ એમનું જીવન ગૌરવશાળી હોય છે અને એનો એમને સંતોષ કે આનંદ હોય છે. સજ્જન માણસો ક્યારેય સારપની હદ પાર કરતા નથી એટલે એ લોકોને ગમે છે. એટલે એ લોકપ્રિય હોય છે.

આ સમાજમાં બંને પ્રકારના માણસો છે. જેમાં એક મૂઠો ભરી કાજુ લઈ લેનાર અને બીજો માત્ર એક જ કાજુ લેનાર, જે માણસનું વ્યક્તિત્વ છતું કરે છે. આપણે સ્વયં વિચારીએ કે આપણે કયા પ્રકારમાં આવીએ છીએ.

સજ્જન માણસો જીવનમાં મુશ્કેલી સહન કરી લેશે પણ એ બીજાને નહીં કહે, બીજા પાસે મદદ પણ

જ એમના સંબંધો લાંબા ટકે છે. સજ્જન વ્યક્તિ સર્વત્ર આવકાર પામે છે.

અજવાળાં

દુર્ગેશ ઉપાધ્યાય

સપ્તાહનાં પ્રત-તહેવારો
તા. ૨૯ થી ૫ મે ૨૦૨૪

તા. ૨૯ સોમવાર,
ચૈત્ર વદ પાંચમ મચ્છિદ્રનાથ પુણ્યતિથિ

તા. ૩૦, મંગળવાર,
ચૈત્ર વદ છઠ, સાતમનો ક્ષય, માતા આનંદમયી જયંતી, બંગાળ સપ્તમંત, તુકડોજી મહારાજ જયંતી, મહારાષ્ટ્ર

તા. ૧, મે બુધવાર,
ચૈત્ર વદ આઠમ, ગુજરાત સ્થાપના દિન કલાષ્ટમી, મજૂરદિન

તા. ૨, ગુરુવાર,
ચૈત્ર વદ નોમ, પંચક પ્રારંભ બપોરે ૨.૩૦ કાલાષ્ટમી, ગુરુ અર્જુનદેવ જયંતી

તા. ૩, શુક્રવાર,
ચૈત્ર વદ દશમ, પંચક

તા. ૪, શનિવાર,
ચૈત્ર વદ એકાદશી વરૂથિની એકાદશી, સક્કરટેટી, પંચક, શ્રીવલ્લભાચાર્ય જયંતી, પંચક

તા. ૫, રવિવાર,
ચૈત્ર વદ પ્રદોષ, પંચક

સુવિચાર

જે વ્યક્તિ પોતાની જાતને નિયંત્રિત કરે છે તે કોઈ પણ કાર્ય કરી શકે છે

જે પોતાના જ્ઞાનને આચરણમાં મૂકે છે તે જ બુદ્ધિમાન છે